

Μείωση Επαναχρησιμοποίηση Ανακύκλωση των Αποβλήτων -Συμπεράσματα και Προτάσεις-

Ιούλιος 2017

Εισαγωγή

Στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Life Know Waste (Reduce, Reuse, Recycle) που έχει σκοπό την προώθηση της μείωσης, επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης των αποβλήτων στην Κύπρο μέσω μίας εκτεταμένης εκστρατείας ευαισθητοποίησης, βασισμένη σε μια ολοκληρωμένη επικοινωνιακή στρατηγική που εστιάζεται στην αρχή Reduce, Reuse, Recycle (RRR), έχει διεξαχθεί μια σειρά ερευνών με κύριο στόχο τη διερεύνηση της ενημέρωσης, άποψης και ευαισθητοποίησης του κοινού σε θέματα που αφορούν στη Μείωση, Επαναχρησιμοποίηση και Ανακύκλωση και των ενεργειών που προβαίνει το κοινό στα πλαίσια διαχείρισης απορριμμάτων.

Το ερευνητικό πλαίσιο αποτελείται από τρεις φάσεις. Σε κάθε φάση έγιναν δύο ποσοτικές έρευνες με το ευρύτερο κοινό, μία ποιοτική έρευνα με τη μέθοδο των ομάδων εστίασης και μία ποιοτική έρευνα με τη μέθοδο των σε βάθος συζητήσεων.

A. Ποσοτικές έρευνες

Έξι ποσοτικές τηλεφωνικές έρευνες με τη μέθοδο CATI (Computer Assisted Telephone Interviewing) με παγκύπρια κάλυψη πληθυσμού ηλικίας 18-54 χρόνων και με δείγμα 700 ατόμων η κάθε μια. Η συλλογή των στοιχείων πραγματοποιήθηκε με δομημένο ερωτηματολόγιο.

- Πρώτο κύμα: Διεξαγωγή το Μάιο 2015
- Δεύτερο κύμα: Διεξαγωγή το Φεβρουάριο 2016
- Τρίτο κύμα: Διεξαγωγή το Σεπτέμβριο 2016
- Τέταρτο κύμα: Διεξαγωγή το Σεπτέμβριο 2016
- Πέμπτο κύμα: Διεξαγωγή το Μάιο 2017
- Έκτο κύμα: Διεξαγωγή τον Ιούνιο 2017

Παρόλο που κάποια ερωτήματα που αφορούν γενικές στάσεις και απόψεις παρέμειναν κοινά σε όλα τα κύματα, για την διεξαγωγή των έξι κυμάτων χρησιμοποιήθηκαν δύο ερωτηματολόγια:

- Στο πρώτο, δεύτερο, τρίτο και έκτο κύμα το ερωτηματολόγιο που διαμορφώθηκε χρησιμοποιήθηκε για διερεύνηση στάσεων και απόψεων για τα RRR.
- Στο τέταρτο και πέμπτο κύμα το ερωτηματολόγιο που διαμορφώθηκε χρησιμοποιήθηκε για διερεύνηση της αποτελεσματικότητας της ενημερωτικής εκστρατείας.

B. Ποιοτικές έρευνες (ομάδες εστίασης)

Τρεις ποιοτικές έρευνες μεταξύ του κοινού, με τη μέθοδο των ομαδικών συζητήσεων. Σε κάθε έρευνα έγιναν δύο ομαδικές συζητήσεις. Μια με γενικό κοινό (άντρες και γυναίκες ηλικίας 18 – 54) και μία με ειδικό κοινό (νέα ζευγάρια με δικό τους νοικοκυριό, ηλικίας 24-44). Οι συζητήσεις έγιναν με τη βοήθεια οδηγού συζήτησης. Σε κάθε ομάδα συμμετείχαν 8 άτομα.

- Πρώτη έρευνα: Διεξαγωγή το Μάιο 2015
- Δεύτερη έρευνα: Διεξαγωγή το Φεβρουάριο 2016
- Τρίτη έρευνα: Διεξαγωγή τον Ιούνιο 2017

Γ. Ποιοτικές έρευνες (σε βάθος συζητήσεις)

Τρεις ποιοτικές έρευνες με τη μέθοδο των σε βάθος συζητήσεων με διαμορφωτές αποφάσεων (βιομηχανία διαχείρισης αποβλήτων και παραγωγής προϊόντων, τοπικές αρχές, δημοσιογράφοι, υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων (τεχνοκράτες και βουλευτές)). Οι συζητήσεις έγιναν με τη βοήθεια οδηγού συζήτησης. Σε κάθε έρευνα συμμετείχαν μεταξύ 8-9 ατόμων.

- Πρώτη έρευνα: Διεξαγωγή το Φεβρουάριο-Μάρτιο 2016
- Δεύτερη έρευνα: Διεξαγωγή το Σεπτέμβριο 2016
- Τρίτη έρευνα: Διεξαγωγή τον Ιούνιο 2017

Συμπεράσματα

Από τα αποτελέσματα των ερευνών διαφαίνεται ότι το κοινό αντιλαμβάνεται τη σημασία της προστασίας του περιβάλλοντος (Πίνακας 1) και την ανάγκη ορθής διαχείρισης απορριμμάτων για διαφύλαξη της ποιότητας ζωής (Γράφημα 1).

Πίνακας 1:

Σημαντικότητα προστασίας του περιβάλλοντος
(Ερ.: Πόσο σημαντική είναι η προστασία του περιβάλλοντος για εσάς προσωπικά; Θα λέγατε ότι είναι...)

	1° κύμα	2° κύμα	3° κύμα	4° κύμα	5° κύμα	6° κύμα
	%	%	%	%	%	%
Πολύ σημαντική	71	73	74	69	73	72
Αρκετά σημαντική	27	26	25	29	25	27
Όχι και τόσο σημαντική	1	1	1	1	1	1
Καθόλου σημαντική	0	0	0	1	1	-

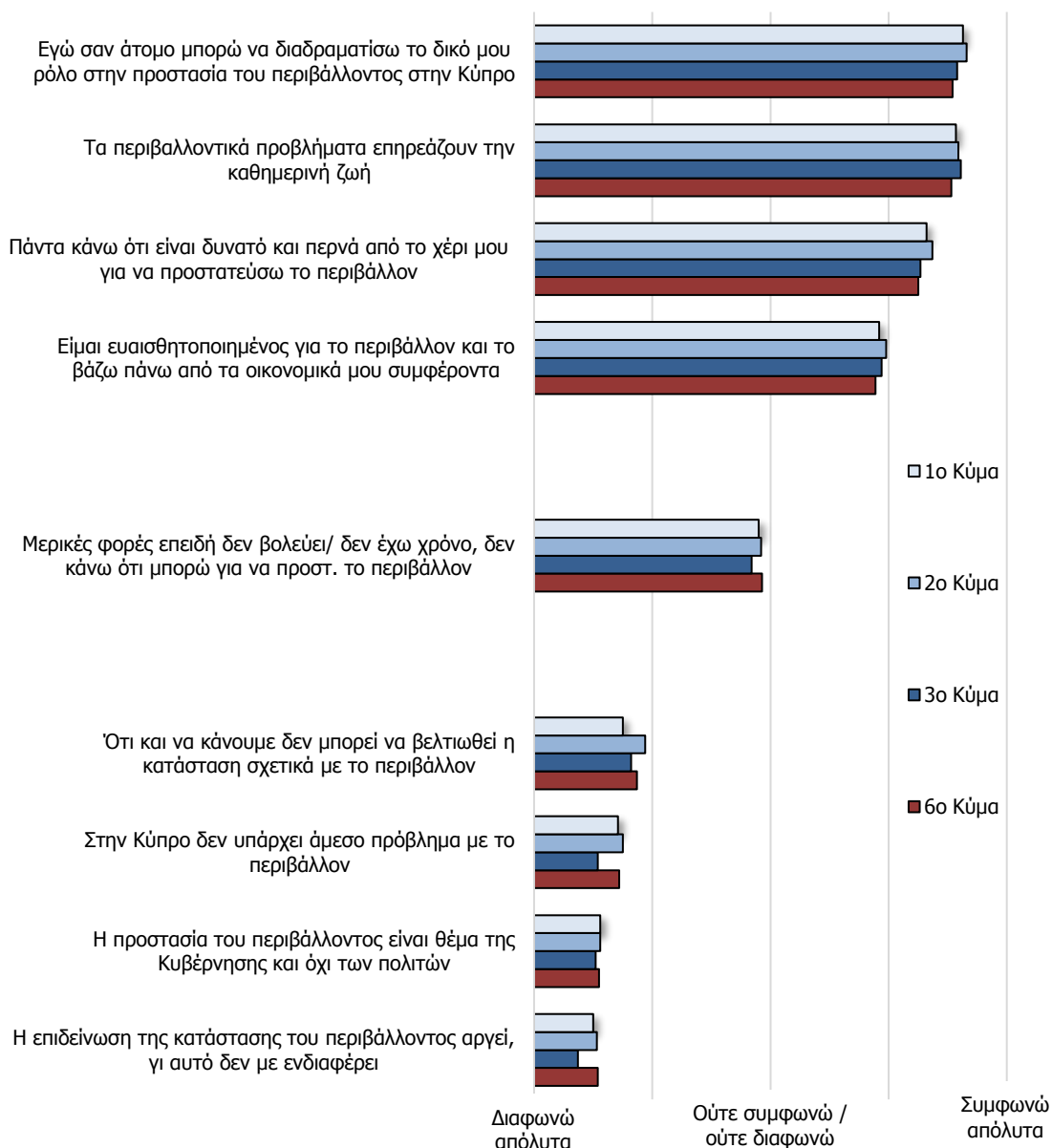
Διαχρονικά, ο μέσος Κύπριος αναγνωρίζει τον ρόλο του στην προστασία του περιβάλλοντος και ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα επηρεάζουν την καθημερινότητα του. Βάζει το περιβάλλον πάνω από οικονομικά συμφέροντα, δεν επιρρίπτει τις ευθύνες μόνο στους ώμους άλλων και κατανοεί ότι το θέμα είναι άμεσο (Γράφημα 1).

Παρόλη την ευαισθητοποίηση του όμως, ο μέσος Κύπριος παραδέχεται ότι δεν κάνει πάντα αυτό που πρέπει. Αυτό αυξάνει την ανάγκη ενημέρωσης μέσω προγραμμάτων επικοινωνίας όπως το Reduce, Reuse, Recycle (RRR).

Γράφημα 1:

Αντιλήψεις για την προστασία του περιβάλλοντος

(Ερ.: Παρακαλώ πείτε μου κατά πόσο συμφωνείτε απόλυτα, μάλλον συμφωνείτε, ούτε συμφωνείτε ούτε διαφωνείτε, μάλλον διαφωνείτε ή διαφωνείτε απόλυτα με την καθεμία από τις ακόλουθες δηλώσεις.)

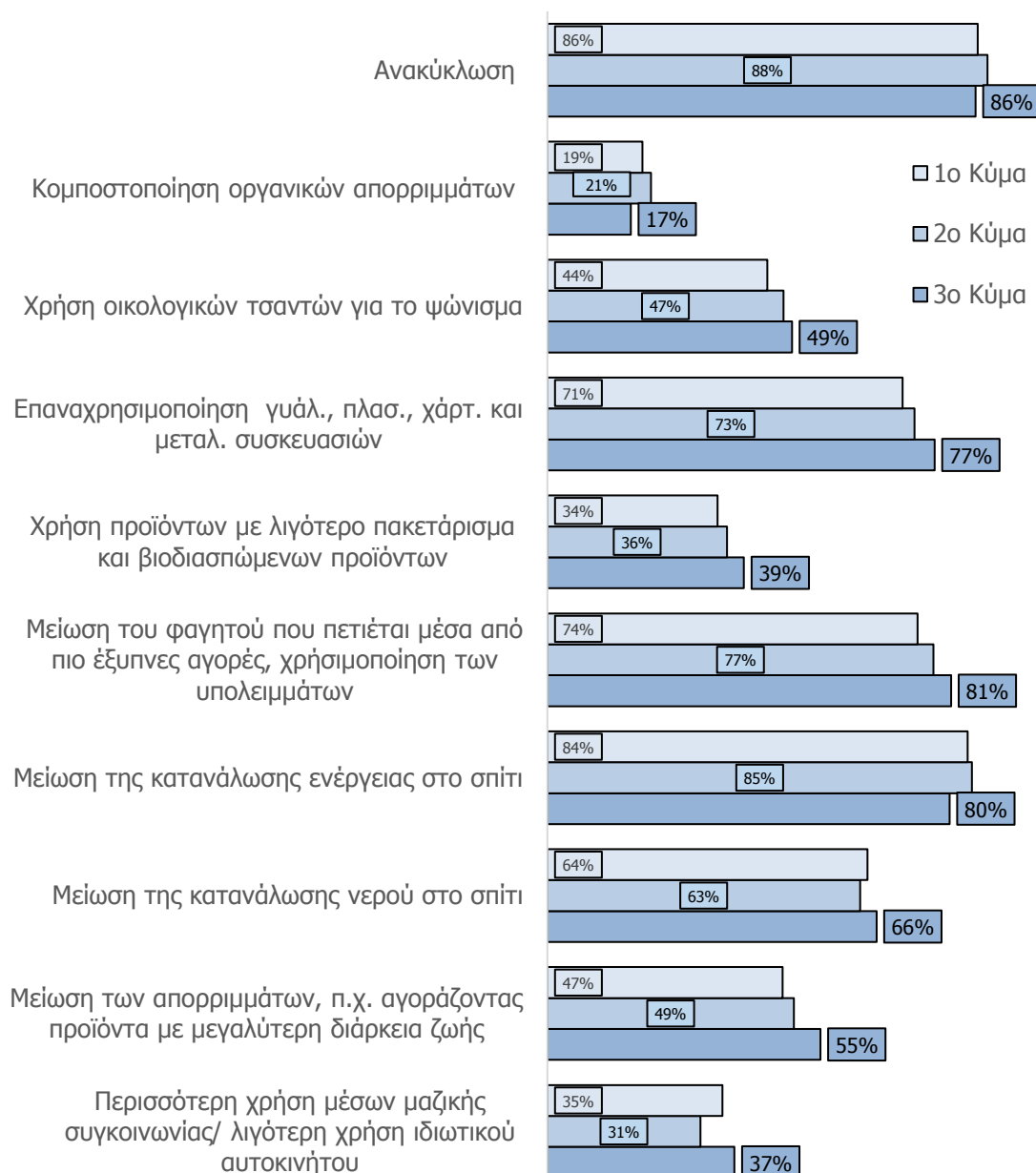
Αν και ο μέσος Κύπριος παρουσιάζεται ως αρκετά ευαισθητοποιημένος, η ευαισθητοποίηση του κατά την αρχή του προγράμματος επικοινωνίας εστιάζοταν στην Ανακύκλωση, την οποία ήδη αναγνώριζε ως ενέργεια για μείωση των υπολειμμάτων

Κατά την διάρκεια διεξαγωγής της ενημερωτικής εκστρατείας Rethink όμως, καταγράφηκε αύξηση στην ανάληψη ενεργειών που εμπίπτουν κάτω από τους Πυλώνες Μείωσης και Επαναχρησιμοποίησης. Αν και αρκετοί Κύπριοι πιθανό να έκαναν τις ενέργειες αυτές και στο παρελθόν για άλλους λόγους (οικονομία, φιλανθρωπία) κατά την διάρκεια του προγράμματος ανέλαβαν τέτοιες ενέργειες σε μεγαλύτερο βαθμό (Γράφημα 2).

Γράφημα 2:

Ανάληψη ενεργειών για προστασία του περιβάλλοντος

(Ερ.: Θα σας διαβάσω κάποιες ενέργειες και θα ήθελα να μου πείτε ποιες από αυτές έχετε κάνει μέσα στον τελευταίο μήνα;)

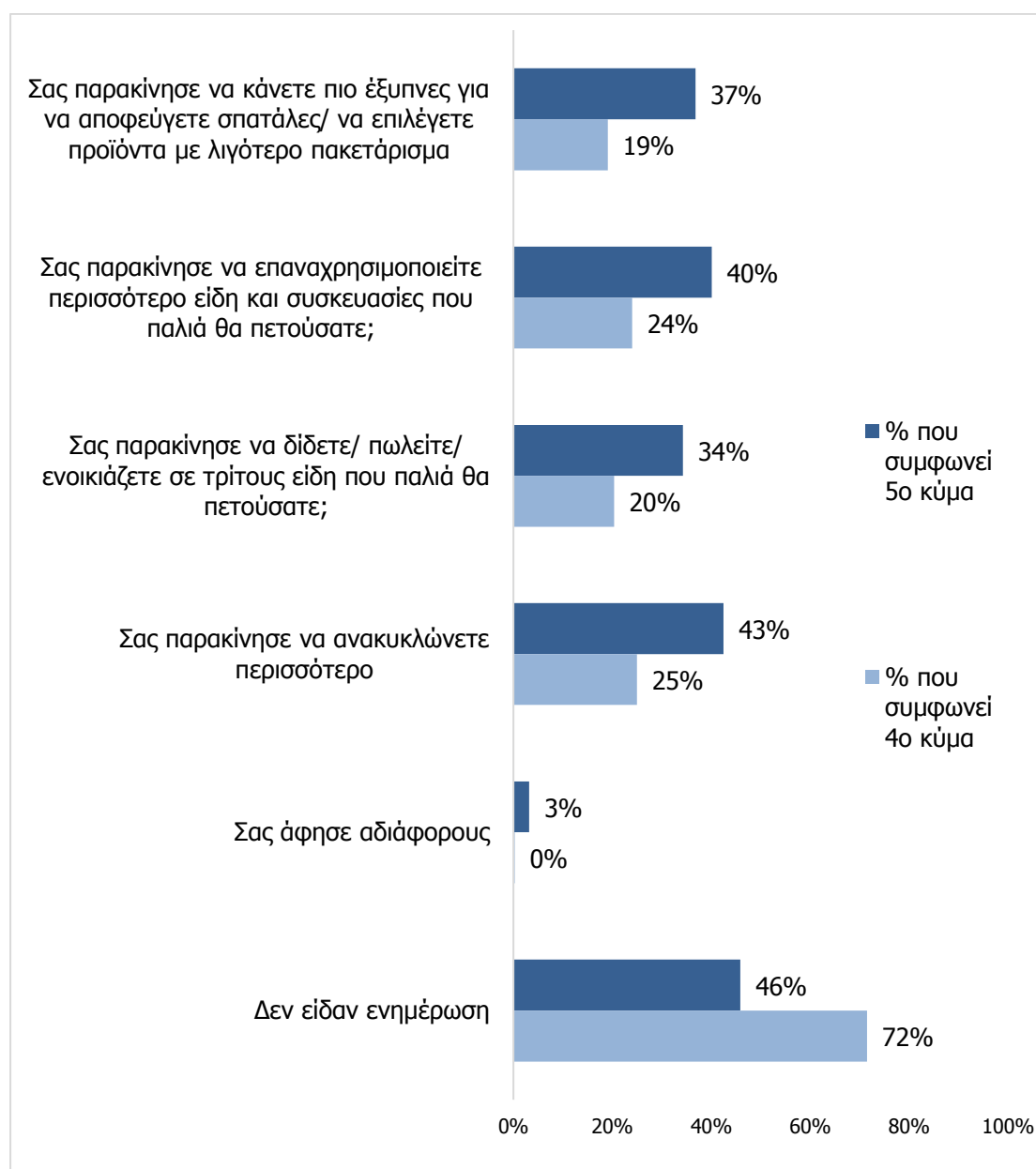

Ενδεικτικό της επιτυχίας που είχε η εκστρατεία είναι και η καταγεγραμμένη θετική επίδραση που είχε η εκστρατεία πάνω στα άτομα που την είδαν. Λιγότεροι είναι αυτοί που δηλώνουν ότι η εκστρατεία τους άφησε αδιάφορους. Η συντριπτική πλειοψηφία δηλώνει ότι η εκστρατεία τους παρακίνησε να προβαίνουν σε μεγαλύτερο βαθμό σε ενέργειες Μείωσης, Επαναχρησιμοποίησης και Ανακύκλωσης (Γράφημα 3).

Γράφημα 3:

Επίδραση Εκστρατείας RRR

(Ερ : Θα λέγατε ότι η πληροφόρηση που λάβατε για τη Μείωση-Επαναχρησιμοποίηση-Ανακύκλωση μέσω της Εκστρατείας Rethink...)

Οι τρεις ποιοτικές έρευνες με μέλη του γενικού κοινού που διεξήχθησαν με ομάδες εστίασης, έχουν δείξει ότι, από τα τρία R, η ανακύκλωση ήταν αρχικά η μονή ενέργεια προστασίας του περιβάλλοντος που αναφερόταν αυθόρμητα ως μέτρο μείωσης απορριμμάτων.

Κατά την έναρξη του προγράμματος ενημέρωσης Rethink, η Μείωση και η Επαναχρησιμοποίηση ήταν έννοιες που ακόμη δεν είχαν εμπεδωθεί στη συνείδηση των Κυπρίων ως ενέργειες προστασίας του περιβάλλοντος. Διαχρονικά όμως, η σύνδεση των Πυλώνων Μείωσης και Επαναχρησιμοποίησης παρουσίασε αύξηση με τους συμμετέχοντες σε ποιοτικές έρευνες να παρουσιάζονται όλο και πιο ενήμεροι ως προς την συμπερίληψη των πυλώνων αυτών σε μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση στο θέμα μείωσης απορριμμάτων.

Αν και μια μεγάλη μερίδα επιθυμεί περισσότερη πληροφόρηση για εθελοντική συμμόρφωση, η πλειοψηφία των Κυπρίων τάσσεται υπέρ της υιοθέτησης συστημάτων pay-as-you-throw και της υποχρεωτικής ανακύκλωσης με επιβολή χρηματικών ποινών σε παραβάτες, ως μέτρα μείωσης των απορριμμάτων (Πίνακας 2).

Πίνακας 2:

Μέτρα για μείωση απορριμμάτων

(Ερ.: Δεδομένου ότι απαιτείται να μειώσουμε τα απορρίμματα που παράγουμε, ποιος από τους ακόλουθους πιστεύετε ότι είναι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για μείωση των απορριμμάτων;)

	1 ^ο κύμα	2 ^ο κύμα	3 ^ο κύμα	6 ^ο κύμα
	%	%	%	%
Το κάθε νοικοκυριό να πληρώνει τέλος σκυβάλων ανάλογα με τον όγκο/ βάρος σκουπιδιών που παράγει, εξαιρουμένων αυτών που δίνει για ανακύκλωση	24	25	26	25
Υποχρεωτική ανακύκλωση δια νόμου, με χρηματικές ποινές σε όσους δεν ανακυκλώνουν	33	33	34	35
Περισσότερη πληροφόρηση και ενημέρωση για εθελοντική μείωση σκυβάλων	42	42	40	40

Παράλληλα, και οι διαμορφωτές αποφάσεων, οι οποίοι συμφωνούν ότι στον τομέα διαχείρισης απορριμμάτων από νοικοκυριά υπήρξαν θετικές εξελίξεις μέσα στα τελευταία τρία χρόνια, τάσσονται υπέρ της θεσμοθέτησης συστημάτων pay-as-you-throw.

Πιστεύουν ότι εκστρατείες όπως η RRR η οποία είχαν ευρύ διάρκεια και διείσδυση έχουν παρέχει ήδη επαρκή πληροφόρηση. Αν και τέτοιες εκστρατείες πρέπει να συνεχιστούν για να διασφαλιστεί η συνεχής παροχή πληροφόρησης προς το κοινό, πρέπει να ενισχυθούν από λύσεις που χρησιμοποιούν οικονομικά κίνητρα για διαμόρφωση περιβαλλοντικής συμπεριφοράς.

Τα κύρια μέσα πληροφόρησης για την προστασία του περιβάλλοντος είναι σήμερα η τηλεόραση και το διαδίκτυο (Πίνακας 3).

Πίνακας 3:

Μέσα ενημέρωσης για περιβαλλοντικά θέματα

(Ερ.: Από πού πληροφορείστε κυρίως για θέματα που αφορούν το περιβάλλον;)

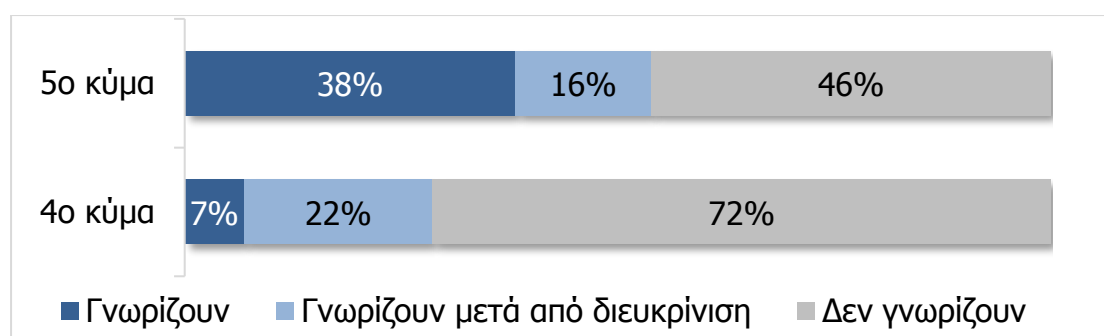
	1 ^ο κύμα	2 ^ο κύμα	3 ^ο κύμα	6 ^ο κύμα
	%	%	%	%
Από το ίντερνετ	56	62	63	61
Από ενημερωτικά προγράμματα στην τηλεόραση	38	41	35	30
Από διαφημιστικές εκστρατείες στην τηλεόραση	32	28	30	32
Από άρθρα/ ανακοινώσεις σε εφημερίδες/περιοδικά	21	20	18	14
Από μέσα κοινωνικής δικτύωσης	7	16	17	15
Από ενημερωτικά προγράμματα στο ραδιόφωνο	9	14	10	10
Από διαφημιστικές εκστρατείες στο ραδιόφωνο	9	9	8	7
Από τα σχολεία/ σχολεία των παιδιών (από παιδιά τους)	9	8	6	7
Από συζητήσεις με φίλους/ γνωστούς	6	8	5	5
Από άρθρα/ειδήσεις για την ΕΕ	3	5	5	3
Από διαφημιστικές εκστρατείες σε άλλα μέσα ενημέρωσης	3	5	6	4
Από οργανώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος	2	3	2	1

Από τις ποσοτικές έρευνες που είχαν σαν κύριο στόχο την καταμέτρηση της ενημερωτικής εκστρατείας που διεξάγεται μέσα στα πλαίσια του προγράμματος Life Know Waste, διαφάνηκε ότι διαχρονικά η απήχηση της εκστρατείας αυξήθηκε. Η αύξηση της έκθεσης στην εκστρατεία (Γράφημα 4) κατάφερε να ευαισθητοποιήσει ακόμη περισσότερο το κοινό σε θέματα που αφορούν την μείωση, επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση (Γράφημα 2).

Γράφημα 4:

Ενημερωτική Εκστρατεία RRR

(Ερ : Αυτή την περίοδο, υλοποιείται στην Κύπρο η ενημερωτική εκστρατεία Rethink του Ευρωπαϊκού προγράμματος Life+. Γνωρίζετε ότι υλοποιείται η εκστρατεία Rethink; Μήπως έχετε δει κάτι σχετικό;)

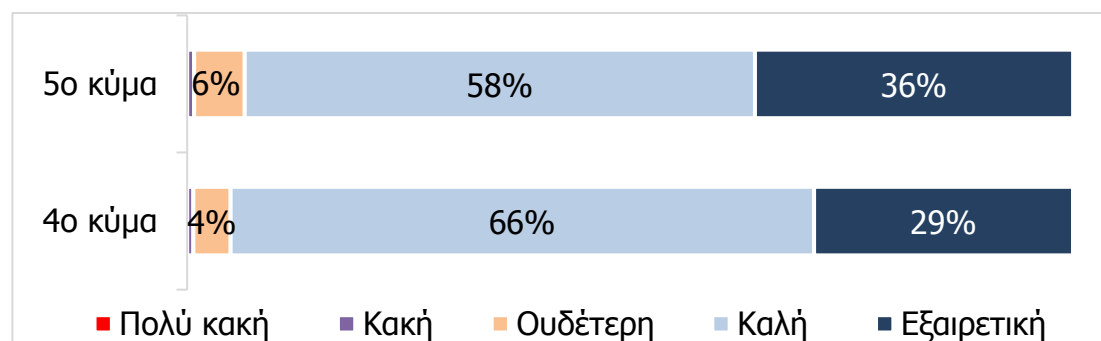

Η εκστρατεία αξιολογείται θετικά από την συντριπτική πλειοψηφία όσων την έχουν δει (Γράφημα 5). Δεκαεννέα στα είκοσι άτομα που έχουν δει την εκστρατεία την αξιολογούν είτε ως καλή, είτε ως εξαιρετική.

Γράφημα 5:

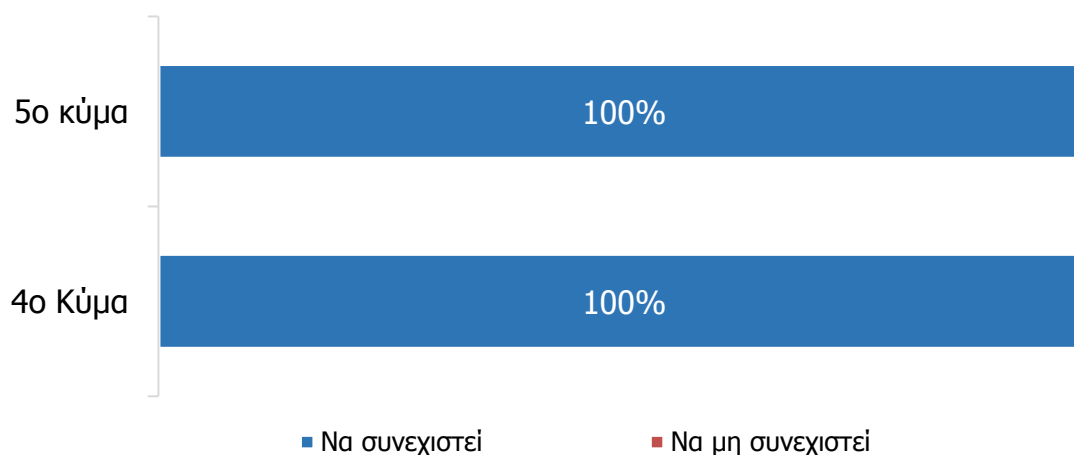
Συνολική αξιολόγηση εκστρατείας RRR

(Ερ : Συνολικά, πως θα αξιολογούσατε την εκστρατεία Rethink;)

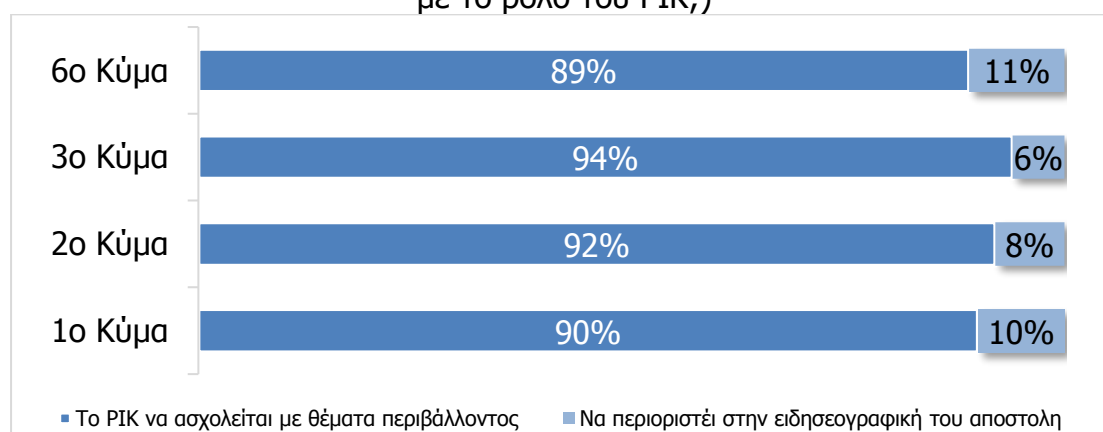
Η θετική αξιολόγηση της εκστρατείας RRR και η θετική επίδραση που είχε, είναι πιθανότερα και οι κύριοι λόγοι που στην ολότητα τους οι Κύπριοι ζητούν την συνέχιση της εκστρατείας Rethink (Γράφημα 6).

Γράφημα 6:
Συνέχιση Εκστρατείας RRR
(Θεωρείτε ότι η εκστρατεία Rethink θα πρέπει στο μέλλον να συνεχιστεί;

Κατ' επέκταση, δεν προκαλεί έκπληξη το ότι, το κοινό τάσσεται μαζικά υπέρ της συνέχισης της προβολής περιβαλλοντικών θεμάτων από το ΡΙΚ (Γράφημα 7).

Γράφημα 7:
Συνέχιση Εκστρατείας RRR
(Ερ : Με ποια από τις ακόλουθες δηλώσεις συμφωνείτε περισσότερο, σχετικά με το ρόλο του ΡΙΚ;)

Αν και η εκστρατεία Rethink πέτυχε σε μεγάλο βαθμό την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα μείωσης των απορριμμάτων, παραμένει αρκετό πεδίο για βελτίωση της ενεργής συμμετοχής του κοινού σε ενέργειες που εμπíπτουν κάτω από τους πυλώνες του RRR.

Εισηγήσεις

- Η ενημερωτική εκστρατεία πρέπει να συνεχιστεί σε τακτά χρονικά διαστήματα. Οι κύριοι στόχοι της πρέπει να είναι:
 - Η διαρκής ενημέρωση και αφύπνιση του κοινού για την ανάγκη διαχείρισης των απορριμμάτων
 - Επικέντρωση στη σημασία της Μείωσης και Επαναχρησιμοποίησης στη διαδικασία διαχείρισης. Πρέπει η έμφαση να μεταφερθεί από τον πυλώνα Ανακύκλωσης, για τον οποίο ήδη υπάρχει εκτενής ενημέρωση, στους τομείς Μείωσης και Επαναχρησιμοποίησης.
 - Γνωστοποίηση πρακτικών ενεργειών και μέτρων που μπορούν να ληφθούν από το κοινό για σωστή διαχείριση των απορριμμάτων και προστασία του περιβάλλοντος μέσω των 3 R.
- Να δοθεί βαρύτητα στην προβολή της ενημερωτικής εκστρατείας από την τηλεόραση και το διαδίκτυο, εφόσον τα δύο αυτά είναι τα κύρια μέσα πληροφόρησης για περιβαλλοντικά θέματα.
- Η εκστρατεία πρέπει να έχει πιο στοχευμένη ηλικιακή κάλυψη. Η αποτελεσματικότητα της υφιστάμενης ενημερωτικής εκστρατείας αυξάνεται με την αύξηση της ηλικίας, αλλά είναι οι νεαρότερες ηλικιακές ομάδες που αναλαμβάνουν λιγότερες δράσεις. Μελλοντικές εκστρατείες πιθανό να πρέπει να επικεντρωθούν σε νεαρότερες ηλικιακές ομάδες.
- Διεύρυνση των μέσων από τα οποία παρουσιάζεται η εκστρατεία.
- Διεύρυνση των τηλεοπτικών ζωνών, στις οποίες παρουσιάζεται η εκστρατεία μεγαλύτερη προβολή κατά τις ώρες ψηλής θεαματικότητας)
- Διεύρυνση σεναρίων που χρησιμοποιούνται/ θεματολογίας. Οι συχνές επαναλήψεις κουράζουν και περιορίζουν το ενδιαφέρον.
- Παροχή περαιτέρω διευκολύνσεων στους πολίτες για εφαρμογή των 3R (και στοχευμένη ενημέρωση του κοινού από τα MME για τις διευκολύνσεις αυτές):
 - Επέκταση του δικτύου συλλογής ανακυκλώσιμων ειδών από οικίες παγκύπρια
 - Αύξηση των σημείων συλλογής σε δημόσιους χώρους
 - Επέκταση των ρευμάτων συλλογής
 - Παροχή επαναχρησιμοποιήσιμων τσαντών για ψώνισμα

- Λήψη μέτρων με νομοθετική ρύθμιση για αποτελεσματική αλλαγή συμπεριφοράς, όπως η υποχρεωτική διαλογή στην πηγή (υποχρεωτικός διαχωρισμός απορριμμάτων και ανακυκλώσιμων) και η εισαγωγή συστήματος pay as you throw. Η ενημέρωση έχει τελέσει το έργο της και απαιτείται η ενίσχυση της οικονομικά κίνητρα και αντικίνητρα τα οποία λειτουργήσουν ως καταλύτης στην διαμόρφωση ορθών συμπεριφορών.